

דמוגרפיה, זהות ותרבות
ד"ר לילך לב ארי וד"ר דוד מיטלברג
קורס שנתי
2 ש"ש

מטרות הקורס

קורס זה יעסוק בשני היבטים מרכזיים הקשורים בהגירות של העם היהודי ועמים אחרים בזמננו: ההיבט הדמוגרפי וההיבט הסוציולוגי. בחלקו הראשון של הקורס נדון במושגים כמו דמוגרפיה הגירה וגלובליזציה. נעסוק במקביל בדפוסי הגירה בעולם המערבי ובמזרח התיכון. נבחן את מניעי ההגירה בת זמננו ומשמעות ההגירה למוביליות חברתית לגברים ולנשים. ננתח דפוסי קליטה של מהגרים בהקשר להגירה לישראל, בהשוואה בין המגזר היהודי ללא יהודי. לבסוף נבחן את ההגירה מישראל וההבניה החברתית החדשה של מושגים כמו עליה וירידה. בחלק השני של הקורס נבחן, באמצעות תיאוריות מרכזיות בסוציולוגיה והפרספקטיבה הסוציולוגית את היווצרותן של תפוצות בעידן גלובלי ואת המאפיינים התרבותיים והקהילתיים הנלווים לכך. נבחין בשינויים הסוציולוגיים שאפיינו את העולם היהודי בתפוצות מאז מלחמת העולם השנייה ובהשוואה לעמים אחרים. נתמקד ביחסי הגומלין בין תפוצה למולדת, לרבות אלה שבין ארה"ב לישראל. לבסוף, נסכם בכל אחד מחלקי הקורס את מקומה של ההגירה מישראל ואלה כחלק ממגמות גלובליות תוך התמקדות על זהות והבנייתה ביחסי גומלין בין מהגרים וותיקים, תפוצה ומולדת.

נושאי הקורס בסמסטר א'

- * מהי דמוגרפיה?
- * הגירה בת זמננו, מאפיינים ומניעים
- * הגירה וטרנס-לאומיות בעידן של גלובליזציה
- * הגירה וקליטה בהיבטים כלכליים
- * מגדר והגירה
- * הגירת עבודה
- * ישראל מדינת הגירה או עליה?
- * ההגירה מישראל

נושאי הקורס בסמסטר ב'

- * זהות אתנית מהי?
- * תרבות ותרבות משנה, רב תרבותיות מול ריבוי תרבויות
- * הגירה וקליטה מהיבטים חברתיים ותרבותיים
- * זיקה למולדת
- * מנגנוני שמירת הזהות ביעד ההגירה

דרכי הוראה

הקורס יכלול הרצאות פרונטליות, רפרטים קצרים של סטודנטים/יות וכן דיונים בנושאי ההרצאות ומאמרים שונים בנושא.

דרישות הקורס

1. נוכחות של לפחות 80% מהשעורים
2. השתתפות פעילה בדיונים בשעורים
3. הכנת רפרט באורך של כ- 20 ד' בכתה על נושא נבחר בתחום הנלמד בקורס
4. הגשת עבודה המבוססת על נושא שיבחר על ידי הסטודנטים/יות בתחום הנלמד בקורס

מבנה הציון בכל סימסטר

5% - השתתפות
20% - הצגת הרפרט בכיתה
75% - עבודה מסכמת

מילות חיפוש: דמוגרפיה, טרנסלאומיות, זהות אתנית, מולדת, תפוצות, הגירה, קליטה, גלובליזציה

רשימת מקורות

- בירנבוים, ש. 2003. "טיפולוגיה של הגירה בחברה הפלסטינית." אתר מולדת מרכז מידע, www.therightroadtopeace.com/infocenter
- גביון, ר. 2000 "הגירה שבות, ושיבה." **ניר עמדה**, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- גביון, ר. ואבו-ריא, ע. 1999. **השסע היהודי-ערבי בישראל: מאפיינים ואתגרים**. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, נייר עמדה מס' 13.
- גביון, ר., והקר ד. (עורכות). 2000. **השסע היהודי-ערבי בישראל: מקראה**. ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- גונן, ע. וחמיאסי, ר. 1992. **מגמות בתפרוסת האוכלוסייה הערבית בישראל**. ירושלים: מכון פלורשיימר למחקרי מדיניות, מס' 3/1.
- דלה-פרגולה, ס. 2003. "העם היהודי - תמונת מצב דמוגרפית." **כיוונים: כתב-עת לציונות וליהדות**. מס. 2.
- דלה-פרגולה, ס. 2003. "הערות אחדות על המחקר הסוציו-דמוגרפי של 'קהילות ישראל במזרח'." **פעמים**, 93: 149-156.
- דלה-פרגולה, ס. 2003. **דמוגרפיה יהודית**. ירושלים: המכון לתכנון מדיניות עם יהודי, מס' 2.
- דלה-פרגולה, ס. ורבהון, ע. 1997. "היבטים סוציו-דמוגרפיים ודפוסי הזדהות של יהודים ספרדים ואשכנזים בארצות הברית בשנת 1990." **חברה ותרבות, יהודי ספרד לאחר הגירוש**, ירושלים: המרכז למחקר ולהוראה של מורשת יהדות ספרד והמזרח: 105-135.
- הרוסי, י. 2000. "עולים עלינו? על תרבות ובין תרבותיות בחברה קולטת עולים." בתוך מ. ברלב (עורכת). **חינוך לתרבות בחברה רב תרבותית – סוגיות בהשתלמות מורים**, ירושלים: האוניברסיטה העברית ומשרד החינוך.
- זהר, ע. 2004. "דמוגרפיה – סכנה קיומית או מיתוס? **נתיב**, 6 (101).
- טור-כספא, מ. ופרג-מריו מיקולינסר, ד. 2004. **היבטים פסיכולוגיים של גיבוש זהות ותומתם להבנת הזהות היהודית**. רמת גן: אוניברסיטת בר אילן, הפקולטה למדעי היהדות, מרכז רפפורט.
- יער, א. ושביט ז. (עורכים) 2001. **מגמות בחברה הישראלית**. רמת אביב: האוניברסיטה הפתוחה, כרך א', פרק 4.
- יער, א. ושביט, ז. (עורכים), 2003. **מגמות בחברה הישראלית**. רמת אביב: האוניברסיטה הפתוחה, כרך ב, פרקים 11, 12.
- לב ארי, ל. 2002. **ג'נדר הגירה וקליטה כלכלית וחברתית בקרב ילידי ישראל בארצות הברית**. חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה, ירושלים: האוניברסיטה העברית.

- לב ארי, ל. 2005. "הבדלים בין ספרדים ואשכנזים בקליטה חברתית ותרבותית בקרב ישראלים השוהים בחו"ל." **פעמים**, חוברת 101-102 : 221-249.
- לב ארי, ל. 2006 (a). **שבים הביתה – מחקר אודות ישראלים החוזרים ארצה**. ירושלים: המשרד לקליטת העלייה, אגף לתכנון ולמחקר והאגף לתושבים חוזרים.
- לב ארי, ל. 2006 (b). "מי מרוויח ומי מפסיד? מוביליות חברתית וקליטה באמצעות הגירה בקרב מהגרים ומהגרות ישראלים בארה"ב". **סוגיות חברתיות בישראל**, גליון 2 : 3-42.
- ליסיצה, ס. ופרס, י. 2000. "עולי חבר העמים בישראל – גיבוש זהות". **סוציולוגיה ישראלית**, כרך ג (1) : 7-30.
- לנדאו, י.מ. 1995. **הערבים אזרחי ישראל לקראת המאה העשרים ואחת**. ירושלים, מאגנס.
- לרר, ז. 1993. **פסיכולוגיה של הגירה-סקירת ספרות**. ירושלים: ג'וינט-מכון ברוקדייל וצה"ל: מחלקת מדעי ההתנהגות.
- מאוטנר, מ. שגיא, א. ושמיר, ר. 1998. "הרהורים על רב תרבותיות בישראל". בתוך: מ. מאוטנר, א. שגיא, ור. שמיר (עורכים). **רב תרבותיות במדינה דמוקרטית ויהודית**. תל אביב: רמות.
- סמיונוב, מ. ורייכמן, ר. 1994. **השתלבות עולים בשוק העבודה: הבדלים בין המינים**. תל אביב: מכון גולדה מאיר, מס' 73.
- פיקאר, א. 2001. "רב-תרבותיות – הדרך לכור היתוך חדש". **מפנה**, 109-115.
- צבר-בן יהושע, נ. 1996. **קיבוץ L.A.** תל אביב: הוצאת עם עובד.
- קימרלינג, ב. 1998. "הישראלים החדשים: ריבוי תרבויות ללא רב-תרבותיות". **אלפיים**, 16 : 264-308.
- קימרלינג, ב. 2004. **מהגרים, מתיישבים, ילידים**. תל אביב: עם עובד.
- רבהון, ע. 2001. **הגירה, קהילה הזדהות: יהודי ארה"ב בשלהי המאה העשרים**. ירושלים: הוצאת ספרים ע"ש י.ל. מאגנס, 2001.
- רוזנטל, מ. כפיר, א. ופרידברג, א. 1994. "ישראלים בניו-יורק-חבלי התערות". **כוונים**, 6 : 117-127.
- שבתאי, מ. 2001. "לחיות עם זהות מאוימת: חווית החיים עם שוני בצבע עור בקרב צעירים ומתבגרים יוצאי אתיופיה בישראל". **מגמות**, מא (1-2) : 97-112.
- שוקד, מ. 1991. "יורדים בניו-יורק: אתניות ישראלית כהוויה של מפגשים מזדמנים". **מגמות** ל"ג(2) : 145-163.
- Cohen, Y. and Haberfeld, Y. 1998. "Second Generation Jewish Immigrants in Israel: Have the Ethnic Gaps in Schooling and Earnings Declined?" **Ethnic and Racial Studies**, 21(3): 507-528.
- Cohen, Y. and Tyree, A. 1994. "Palestinian and Jewish Israeli-Born Immigrants in the United States." **International Migration Review**, 28: 243-255.
- DellaPergola, S. 1998 "The Global Context of Migration to Israel". In E. Leshem and J. T. Shuval (eds.) **Immigration to Israel: Sociological Perspectives**. New Brunswick, NJ: Transaction.
- DellaPergola, S. 1999. **World Jewry Beyond 2000: The Demographic Prospects**. Yarnnton: Oxford Centre for Hebrew and Jewish Studies.

- DellaPergola, S. 2001. Jewish Women in Transition: A Comparative Sociodemographic Perspective." **Studies in Contemporary Jewry**, Vol 16: 209-242.
- Faist, T. 2000. *The Volume and Dynamics of International Migration and Transnational Social Spaces*. Oxford: Oxford University Press.
- Featherstone, M. 1995. **Undoing Culture – Globalization, Postmodernism and Identity**. London, UK, Thousand Oaks, CA and New Delhi, Sage Pub.
- Friedberg, R. M. 1995. **You Can't Take It With You? Immigrant Assimilation and the Probability of Human Capital: Evidence From Israel**. Jerusalem: The Maurice Falk Institute for Economic Research In Israel, Discussion Paper No. 95.02.
- Giddens, A. 1991. **Modernity and Self Identity**, Stanford University Press.
- Gold, S. J. 1994(a). "Gender, Immigration and Social Capital Among Israelis in Los Angeles." Presented at: **Pacific Sociological ASSN Meeting**, April San Diego.
- Gold, S. J. 1994(b). "Israeli Immigrants in the United States: The Question of Community." **Qualitative Sociology** 17(4):325-363.
- Gold, S. J. 1994(c). "Chinese-Vietnamese Entrepreneurs in California." In **The New Asian Immigration in Los Angeles and Global Restructuring**, Edited by P. Ong, E. Bonacich and L. Cheng. Philadelphia: Temple University Press.
- Gold, S. J. 1994(d). "Patterns of Economic Cooperation Among Israeli Immigrants in Los Angeles." **International Migration Review**, 28(1):114-135.
- Gold, S. J. 1995. "Gender and Social Capital among Israeli Immigrants in Los Angeles." **Diaspora**, 4:3.
- Gold, S. J. 1997(a). "Transnationalism and Vocabularies of Motive in International migration: The Case of Israelis in the United states." **Sociological Perspectives**, 40(3):409-427.
- Gold, S. J. 1997 (b). "Israeli Immigrants in Los Angeles." In **Immigrant Entrepreneurs and Immigrant Absorption in the United states and Israel**, edited by I. Light and R. E. Isralowitz, Aldershort and Brookfield: Ashgate.
- Gold, S. J. 1999 (a). "From 'The Jazz Singer' to 'What a Country'! A Comparison of Jewish Migration to the United States, 1880-1930 and 1965-1998." **Journal of American Ethnic History**, 18(3): 114-141.
- Gold, S. J. 1999(b). "Gender, Class, and Network: Social Structure and Migration Patterns Among Transnational Israelis." Paper presented in **American Sociological Association**: Chicago.
- Gold, S. J. 2000. "Israeli Americans." In **Multiculturalism in the United States**, edited by P. Kivisto and G. Rundbland, California: Pine Forge Press.
- Gold, S. J. 2002. **The Israeli Diaspora**. London and New York: Routledge.

Gold, S. J. 2005. "Migrant Networks: A Summary and Critique of Relational Approaches to International Migration." In *The Blackwell Companion to Social Inequalities*, edited by M. Romero and E. Margolis. Blackwell Publishing.

El-Haj, Majid and Leshem, Elazar, *Immigrants from the Former Soviet Union in Israel: Ten Years Later*. Haifa: University of Haifa, 2000.

Goldscheider, Calvin, *Israel's Changing Society: Population, Ethnicity, and Development*. Colorado: Westview Press, 1996.

Gilbertson, G. 1995. "Women's Labor and Enclave Employment: The Case of Dominican and Colombian Women in New York City." *International Migration Review*, 19(3):657-671.

Kaplan, Steven, *Ethiopian Immigrants in Israel: Experience and Prospects*. London: Institute for Jewish Policy Research, 1998.

Kibria, N. 2000. "Race, Ethnic Options, and Ethnic Bonds: Identity Negotiations of Second-Generation Chinese and Korean Americans." *Sociological Perspectives*, 43(1):77-95.

Leshem, E and Shuval J. T. (eds.) 1998. *Immigration to Israel: Sociological Perspectives*. New Brunswick, NJ: Transaction.

National Jewish Population Survey (NJPS) 2000-2001. **Strength, Challenge and Diversity in the American Jewish Population. USA: A United Jewish Communities Report in Cooperation** with The Mandell L. Berman Institute-North American Jewish Data Bank, 2003.

Rajman, R. and Semyonov, M. 1997. "Gender, Ethnicity, and Immigration: Double Disadvantage and Triple Disadvantage Among Recent Immigrant Women in the Israeli Labor Market." *Gender and Society*, 11: 108-125.

Rebhun, U. and Waxman, C. I. 2000. "The 'Americanization' of Israel: A Demographic, Cultural and Political Evaluation." *Israel Studies*, Vol. 5, No. 1: 65-91.

Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. and Taylor, J. E. 1993. "Theories of International Migration: A Review and Appraisal." *Population and Development Review*, 19(3): 431-66.

Mittelberg, D. and Sobel, Z. 1990. "Commitment, Ethnicity and Class as factors in Emigration of Kibbutz and Non-Kibbutz Population from Israel." *International Migration Review*, 24(4): 768-782.

Mittelberg, D. and Waters, M.C (1992) "The Process of Ethnogenesis Among Haitian and Israeli Immigrants in the United States", *Ethnic and Racial Studies*, 15(3): 412-435.

Semyonov, M. and Lewin-Epstein, N. 1994. "Ethnic Labor Markets, Gender and Socioeconomic Inequality: A Study of Arabs in the Israeli Labor Force." *The Sociological Quarterly*, 35(1): 51-68.

Shavit, Y. 1992. "Arabs in the Israeli Economy: A Study of the Enclave Hypothesis." *Israel Social Science Research*, 7 (1,2):45-66.

Urieli, N. 1995. "Patterns of Identification and Integration with Jewish American Among Israeli Immigrants in Chicago: Variations Across Status and Generation." **Contemporary Jewry**, 16:27-49.

Weisberger, A. 1992. "Marginality and Its Directions." **Sociological Forum**, 7 (September):425-447.